

BOJ PROTI „FAKE NEWS“: ČAS NA SYSTEMATICKÝ A VEDECKÝ PRÍSTUP

Poznatky z unikátneho medzinárodného výskumu a odporúčania pre organizácie / iniciatívy zaoberajúce sa dezinformáciami na internete

Predložená výskumná správa sumarizuje kľúčové zistenia a odporúčania získané z aktuálnych analýz skúmajúcich fungovanie viacerých európskych organizácií a iniciatív zaoberajúcich sa falošnými správami, populárne označovanými ako „fake news“.

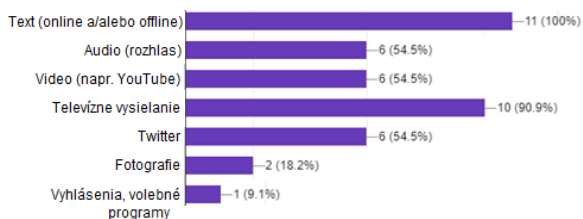
Hlavné zistenia

- Najväčšie výzvy a problémy sťažujúce dosahovanie cieľov, ktoré uviedli organizácie a iniciatívy na kontrolu a odhaľovanie faktov (fact-checking and debunking organisations and initiatives - FC-DOLs), zahŕňajú nedostatok zdrojov a nedostatočné povedomie zainteresovaných strán o otázkach týkajúcich sa dezinformácií (obrázok 1).

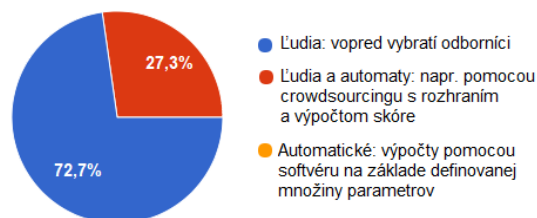
Obrázok 1. Najväznejšie problémy v boji s hoaxmi a falošnými správami

- Hoci existuje jasný všeobecný cieľ stanovený pre všetky FC-DOLs, nedostatočne jasné sú čiastkové ciele a aplikované zásady týkajúce sa vnútorných procesov fungovania organizácií.
- Väčšina FC-DOLs je „špecializovaná“ len na jeden typ obsahu (obrázok 2). Hoci je známe, že špecifický vizuálny obsah (fotografie, YouTube) má oveľa väčší dosah z hľadiska šírenia falošných správ ako text, skúmané organizácie mu venujú menšiu pozornosť.

Obrázok 2. Typ obsahu analyzovaného FC-DOLs

- Počet odhalených správ / hoaxov (priemer za ostatné tri mesiace) sa v jednotlivých krajinách výrazne líši a je veľmi závislý od kontextu – ovplyvňuje ho všeobecná politická situácia a ad hoc udalosti, ako sú napr. volebné kampane.
- Rozsah, v akom sa v týchto projektoch používa automatizovaný a poloautomatizovaný softvér, je veľmi nízky, a to napriek tomu, že už sú k dispozícii komplexné „end-to-end“ počítačové riešenia na kontrolu faktov (obrázok 3). Podobne väčšina FC-DOLs síce venuje pozornosť revízii svojich nástrojov, ale stále existuje značný počet takých, ktoré túto možnosť zatiaľ nezvažovali.

Obrázok 3. Typ analýzy pre spracovanie informácií

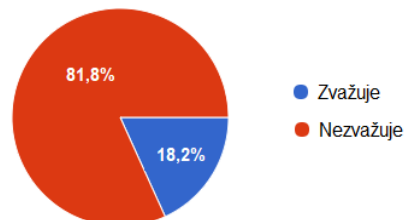
- Väčšina FC-DOLs si vyberá svoje záujmové zdroje a médiá podľa určitých vopred definovaných kritérií, z ktorých najbežnejším je „verejný záujem v oblasti informácií“. Okrem toho, väčšina FC-DOLs využíva mechanizmy hodnotenia zdroja informácií (napríklad dôveryhodnosť, nezávislosť). Avšak aj tie, ktoré venujú pozornosť nezávislosti zdrojov, sa spoliehajú len na ľudský faktor – odborné znalosti ľudí a ich subjektívne hodnotenia.

- Takmer všetky projekty predpokladajú dopad v politickej a humánnej sfére a väčšina z nich si uvedomuje spoločenský vplyv, ktorý vo všeobecnosti môže mať ich činnosť. Napriek tomu väčšina FC-DOLs nesleduje, nemonitoruje a nehodnotí žiadny z týchto dopadov.

- Mnohé z FC-DOLs v rámci hodnotenia svojej efektivity uviedli fakty dokazujúce, že výsledky ich práce „určujú agendu“ v mediálnej sfére (napríklad sa na ne odvolávajú „tradičné“ médiá). Toto samo osebe vypovedá o dôležitosti snahy o kontrolu faktov, ktorá dopĺňa existujúce stratégie boja proti dezinformáciám.

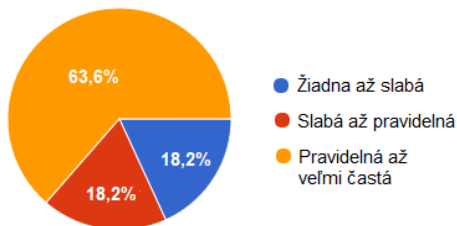
- Z rozloženia používateľov, ku ktorým ten-ktorý projekt počas svojho trvania dosiahol, si možno všimnúť, že väčšina projektov má veľmi podobnú mieru rozšírenia používateľskej bázy, pričom najstaršie projekty majú výrazne väčšie publikum.

- Iba málo FC-DOLs sa dostatočne zaoberá svojou udržateľnosťou či podnikateľskými plánmi (obrázok 4).

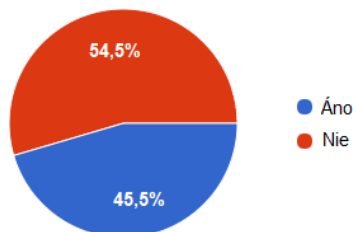
Obrázok 4. Koľko organizácií zvažuje dlhodobú udržateľnosť a biznisplány

- Ukazuje sa, že existuje silná spolupráca medzi väčšinou európskych FC-DOLs; respondenti prieskumu o nej informovali v odpovediach (obrázok 5). Zdá sa však, že v boji s dezinformáciami sa vyskytuje aj výrazné prekrývanie, takže existujú krajiny s dvoma alebo dokonca tromi navzájom nezávislými FC-DOLs.

Obrázok 5. Spolupráca s inými podobnými (regionálnymi, európskymi, širšími) iniciatívami

- Transparentnosť väčšiny FC-DOIs, pokiaľ ide o metodiku, financovanie a prevádzku, zostáva problematická. Väčšina FC-DOIs v Európe ukazuje len malú ochotu k transparentnosti týkajúcej sa kľúčových informácií o sebe.
- Počet osôb zapojených do procesu kontroly faktov sa medzi jednotlivými organizáciami značne líši – typicky od 3 do 30. Zaznamenali sme, že takmer dve tretiny FC-DOIs vykazujú nárast počtu pracovníkov.
- Existuje veľký záujem a potenciál zapojiť sa do regulačných otázok súvisiacich s bojom proti online dezinformáciám na národnej i európskej úrovni (obrázok 6).

Obrázok 6. Zosúladenie požiadaviek na kvalitu online obsahu s národnou / regionálnou „mediálnou politikou“

Hlavné odporúčania

- FC-DOIs by mali rozširovať svoje metodologické prostriedky vo vzťahu k otázkam kontroly faktov. To zahŕňa o. i. zapojenie odborníkov z odlišných oblastí a otvorenosť voči novým prístupom vrátane počítačovej sémantickej analýzy. Práve tá sa javí ako naliehavá – vzhľadom na limitované, nedokonalé, pomalé a nákladné prístupy k overovaniu faktov založené na ľudskom faktore. Tieto výzvy sú o to viac aktuálne, keď vezmeme do úvahy nasadzovanie nových metód umelej inteligencie pri tvorbe a distribúcii falošných správ (tzv. digitálne továrne).
- Aktivity v oblasti kontroly faktov a odhaľovania falošných správ, akokoľvek prínosné, neriešia naliehavé a chronické problémy s falošnými správami a hoaxmi – je tu potreba zásadnej zmeny komunikačných politík (napr. kauzálne vysvetlenia), vzdelávacích politík (napríklad v kurzoch mediálnej gramotnosti) a v regulačných politíkach a postupoch.
- FC-DOIs by mali zintenzívniť svoje úsilie a prispôbiť ho širšiemu pokrytiu špecifických vizuálnych (fotografií) a audiovizuálnych (YouTube) materiálov.
- Možno bude potrebné zvonka pomôcť procesu zvyšovania ostražitosťi a dať vyššiu kredibilitu organizáciám a iniciatívam FC-DOIs; rovnako zvýšiť publicitu pre otázky súvisiace s riešením problému dezinformácií. Zároveň je potrebná silnejšia nezávislá a

neformálna kontrola občianskej spoločnosti a širšie zapojenie zainteresovaných.

- Existuje potreba vypracovania plánov udržateľnosti a obchodných plánov FC-DOIs.
- Bolo by užitočné realizovať hodnotenie výkonnosti európskych FC-DOIs na základe dodatočného súboru kritérií / ukazovateľov, napríklad ekonomických ukazovateľov (meranie pomeru náklady / výstupy by v tomto kontexte bolo prinajmenšom indikatívne).
- Urýchlené, ale pritom komplexné vedecké hodnotenie výkonu všetkých FC-DOIs v EÚ založené na alternatívnych metodikách (možno v porovnaní s FC-DOIs mimo EÚ) sa javia ako žiaduci a účinný prístup k riešeniu urgentných problémov s dezinformáciami.
- Je vysoká pravdepodobnosť, že účinná snaha bojovať proti dezinformáciám sa čoskoro môže stať súčasťou určitej všeobecnej sústavy opatrení kybernetickej bezpečnosti.

Záverečné poznámky

Citované zistenia a odporúčania sú výsledkom pilotného nasadenia úplne novej metodiky na definovanie kľúčových ukazovateľov hodnotenia výkonnosti organizácií kontrolujúcich fakty (fact-checking).

Prezentovaná suma poznatkov z tohto výskumu je vedľajším výsledkom aktivít spojených s projektom COMPACT. Tento projekt predstavuje tzv. akciu spolupráce a podpory (Cooperation and Support Action), ktorá zapadá do rámca programov Európskej komisie Horizont 2020 a zaoberá sa širšími problémami sociálnych médií a konvergencie. Avšak vzhľadom na urgentný charakter témy šírenia dezinformácií (ktorých neoddeliteľnou súčasťou sú falošné správy a hoaxy) vkladných a distribuovaných najmä prostredníctvom online platforiem, podskupina výskumníkov projektu COMPACT realizovala rýchlu, ale vedeckú a zároveň prvú svojho druhu analýzu efektívnosti a účinnosti fungovania organizácií / iniciatív bojujúcich proti falošným správam a hoaxom v Európe.

Tento čiastkový výskum sa uskutočnil v období november 2017 – január 2018.

Opísaná iniciatíva, podporovaná zo strany Európskej komisie manažérom pre projekty Albertom Rabbachinom, odráža tiež naliehavú potrebu zapojenia vedeckých metód do dôkladnejšieho a konkrétnejšieho návrhov politik a činností. Výskumníci chcú prispieť k eliminovaniu aktuálnych a bezprostredných hrozieb pre životné záujmy EÚ na národnej aj celounijnej úrovni.

Relatívnym nedostatkom tohto výskumu je, že získané údaje a odpovede sú z veľkej časti založené na sebahodnotení respondentov. Aby sa táto nevýhoda zmenšila, štúdia si dala za cieľ moderovať spätné väzby tak, aby boli v maximálnej miere vzájomne porovnateľné. Z hľadiska tohto zámeru boli niektoré otázky doplnené dodatočnými dopytmi predpokladajúcimi kvalitatívnu spätnú väzbu obsahujúcu hlbšie kontextové poznatky o sledovaných organizáciách.

Compiled by SCM (2019)

Autori: Tanja Pavleska (SLO), Andrej Školkay (SK), Bissera Zankova (BG), Nelson Ribeiro (PT), Anja Bechmann (DK)

Február 2018

This work has been supported by the European Union H2020 CSA Project COMPACT: From research to policy through raising awareness of the state of the art on social media and convergence, Project Number 762128, Grant Agreement 76212